

de vallei van de *boven-mark*

Op verzoek van de Werkgroep Leefbare Noorderkempen (LENK) werd verleend jaar door "Natuur 2000" een planteninventarisatie van de vallei van de Boven-Mark uitgevoerd.

Het onderzochte gebied, dat een oppervlakte van ongeveer 100 ha beslaat, strekt zich uit van de samenvloeiing van de Kleine Mark en de Mark ter hoogte van Keerschot en de brug van de weg Hoogstraten-Merksplas nabij Hoekeinde, op het grondgebied van de gemeenten Hoogstraten (Wortel), Rijkevorsel en Merksplas. Iets stroomafwaarts ervan ligt het ruilverkavelingsblod Meer-Meerle-Minderhout, waar de Mark, ondanks aanhoudend protest van alle Vlaamse natuurbeschermingsverenigingen, in 1977 over zowat 10 km van haar loop werd rechtgetrokken. Van de zeer waardevolle landschapselementen in de oorspronkelijke oervallei van 220 ha bleven slechts een zestal meanders

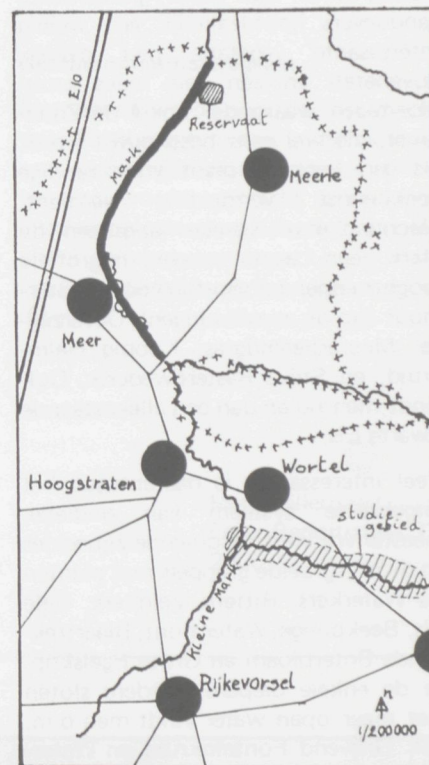
(10 ha) en het B.N.V.R.-reservaat van Meerle gespaard.

Een typisch Kempens beekdal.

De bovenloop van de Mark heeft nog het kenmerkende aspect van een sterk meanderende laaglandbeek en stroomt doorheen een nog grotendeels ongeschonden typisch Kempens beekdal, waarin graslanden het dominante ekoetop vormen. De vochtige, venige Markbeemden zijn meestal in gebruik als hooiland of hooiweide, terwijl men op hogere, drogere zandgronden hoofdzakelijk weiden vindt.

Voorts zijn ook de aangeplante populierenbossen en bomenrijen aspectbepalend. Langs sloten en zijbeekjes komen mooie knotzelzenrijen en houtwalleltjes voor.

Tenslotte vindt men, vooral op de hoge zandgronden met een uitgesproken reliëf, nog enkele zeer kleine, min of meer natuurlijke bosrestanten.

Een grote verscheidenheid aan vegetatietypes.

De Mark zelf is in botanisch opzicht niet zeer belangwekkend. Door haar geringe diepte en sterke stroming is zij arm aan waterplanten. Twee zeldzame hydrofyten werden er evenwel gevonden: Haarfijn Fonteinkruid en Haaksterrekroos.

Voorts tonen haar steile, gradiëntloze zandoevers hoofdzakelijk een weinig interessante vegetatie met distels, dovenetels en een hele reeks kruisbloemigen waaronder enkel de Zandraket, die wel eens beschouwd wordt als een typische plant voor zandige beekoevers, vermelding verdient. Slechts lokaal komen langsheen de Mark een aantal meer hygrofiele (vochtminnende) soorten voor: Watermuur (op de aanslibbingen), Oeverzegge, Moerasbeemdgras, Knopig Helmkruid, en Stijve Basterdwederik. Ook vindt men nu en dan een alleenstaande Zwarte Els.

Veel interessanter is daarentegen het uitgebreide systeem van ondiepe, meestal vrij sterk stromende zijbeekjes en dichtgegroeide greppels met planten als Waterkers, Bittere Veldkers, Gele Lis, Beekpunge, Watermunt, Blaartrekende Boterbloem en Grote Egelskop. In de enkele diepere, bredere sloten met meer open water vindt men o.m. ook Drijvend Fonteinkruid en Waterviolier.

Deze sloten en beekjes hebben bovendien welige oevervegetaties met typische ruigtekruiden als Moerasspirea, Grote Valeriaan, Smeewortel, Engewortel, Wederik, Kattestaart en Leverkruid.

De in natuurbehoudsopzicht veruit interessantste terreinen langsheen de Boven-Mark zijn een zestal matig bemeste, mooie soortenrijke hooilanden en hooiweiden. Ze zijn hoofdzakelijk langs de rechteroever gelegen, en op de laagste, vochtige en venige gronden zijn ze het fraaist ontwikkeld. Deze oeverlanden hebben een prachtig voorjaarsaspect van witbloeiende Knolsteenbreek, een zeer kenmerkende, doch zeldzamer wordende plant van het Kempens beekdallandschap, die er zeer talrijk voorkomt. Naast de Knolsteenbreek vallen hier vooral de Scherpe Boterbloem en de Pinksterbloem op. De dominante grassen zijn

meestal Witbol, Reukgras en Grote Vossestaart. Voorts moeten worden vermeld: Kamgras, Grasmuur, Grote Pimpinel, Kale Jonker, Hopklaver, Veldlathyrus, Penningskruid en Krui-pend Zenegroen.

In drassiger omstandigheden, d.w.z. vooral in ondiepe greppels en naar slootoevers toe, vinden we overgangen naar een fragmenten van het zogenaamde Dotterverbond, met naast Dotterbloem, ook Echte Koekoeksbloem, Zode- en Moerasvergeet-mijnietje, Tijmbladeprijs, Moerasrolklaver, Geknikte Vossestaart en soms Moerastreepzaad, en op de vochtigste plekken ook wel Zeegroene Muur, Moerasbasterdwederik, Waternavel, Egelboterbloem en Wateraardbei. Op zeer natte stukken die door gebrek aan bemaaing verruigd zijn, groeien bovendien Gewone Zegge, Biezeknoppen, Veldrus en Wolfspoot.

In de populierenaanplantingen, houtkanten en kleinere bosfragmenten komen weer veel andere plantensoorten en plantengemeenschappen tot ontwikkeling.

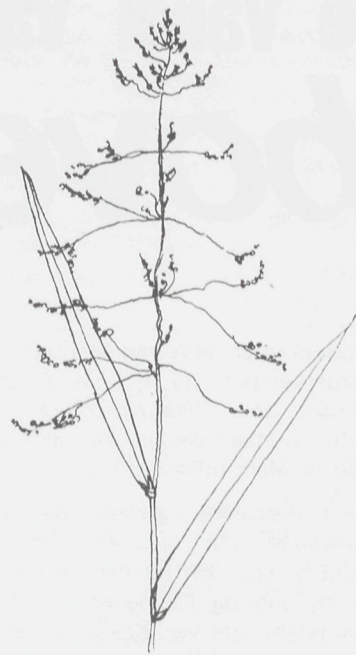
Eenzijds gaat het om soorten die kenmerkend zijn voor vochtig, voedselrijke bossen op beekafzettingen (het zogenaamde Elzen-Vogelkersverbond) en anderzijds betreft het planten van drogere vrij voedselarme bossen op zandgronden.

In het eerste geval — het vochtige, voedselrijke type — zijn niet alleen de populierenaanplantingen van belang — voor zover ze niet dichtgegroeid zijn met bramen en brandnetels — maar ook, en vooral de houtkanten langs sloten en beekjes. We vinden er verschillende voorjaarsbloeiers, zoals Speenkruid, Bosanemonen, Drieverfmuur, Slanke Sleutelbloem, Muskuskruid. Verder groeit er ook Salomonszegel, Bosveldkers, Moerastreepzaad, Bosandoorn, Dagkoekoeksbloem en de zeldzame Hemelsleutel, en een etage hoger, Vlier, Rode Kornoelje, Gelderse Roos en Hop.

Ook een rijk vogelgebied.

Hoewel totnutoe slechts flora en vegetatie systematisch werden onderzocht, kon ook de vogelrijkdom van het gebied reeds worden vastgesteld.

Vooralsnog de Zandvenheide, het bronge-

bied van de Mark, is als weidevogelbiotoop van belang, maar het meer stroomafwaarts gelegen gedeelte, dat hier werd onderzocht is eveneens broedgebied voor Wulpen; en vermoedelijk ook voor Kivieten en Grutto's. Ook de hoge broeddichtheid van de Wielewaal in de Populierenbossen van de Markvallei is vermeldenswaard (minstens 10 koppels). In het struikgewas en in de ondergroei van deze bossen komen veel kleine zangvogeltjes voor als Bosrietzanger, Zwartkop, Braamsluiper, Grasmus en Tuinfluiter. In meer open terrein vindt men Roodborsttapuit, Boompieper en Geelgors. Tenslotte wijst de waarneming van Regenwulp en Witgatje op het belang van de vallei als pleisterplaats voor doortrekkende steltlopers.

Tal van bedreigingen.

De hoger gelegen drogere bosfragmenten bestaan uit Zomereik, Ruwe Berk en Lijsterbes, met daaronder Bochtige Smele, Brede en Smalle Stekelvaren en een zeer rijke groeiplaats van Dalkruid. Veelbloemige Salomonszegel, Lelietjevan-Dalen en Vingerhoedskruid wijzen erop dat de zandbodem hier toch niet zo voedselarm is. Hiermee weze deze planten-revue beëindigd. Naar schatting telt de vallei van de Boven-Mark zo'n 200 hogere planten, waarvan circa één derde hygrofiel is.

Hoewel dit nog niet tot een onderzoek heeft geleid, is men toch terecht bekommerd over de toekomst van de natuur in deze waardevolle vallei. De diverse ruilverkavelingen, die in de nabije omgeving in uitvoering of uitgevoerd zijn, en vooral de rechttrekking van de Mark, verder stroomafwaarts, geven daar voldoende reden toe.

Een onherroepelijke nivellering van de diversiteit aan landschapselementen met het verdwijnen van de waardevolle hygrofiele vegetaties voorop, zou het onvermijdelijke gevolg daarvan zijn.

Op korte termijn zijn echter de ontwatering door begreppeling en het toenemend gebruik van kunstmest veel akutere gevaren. Doorheen de ganse vallei zijn reeds indicatoren van een voortschrijdende uitdroging en ruderalisatie waar te nemen. Tengevolge van intensieve beweiding en bemesting wordt het bloemrijke en soortrijke hooiland op drogere, zandige gronden langzaam maar zeker verdrongen voor het meest banale en soortenarme graslandtype, met Beemdgras en Raaigras.

Bovendien wordt de landschappelijke

Dalkruid

en ecologische integriteit van de vallei meer en meer bedreigd door de inplanting van weekendhuisjes (nu reeds een vijftal), het graven van visvijvers en het invoeren van uitheemse Coniferen en andere tuinplanten.

Tenslotte bestaan er plannen voor de aanleg van een sportvliegveld op enkele honderden meters van de rechteroever van de Mark op het grondgebied van

de gemeente Merksplas. Hiervoor zouden laaggelegen valleigonden met interessante hooilandvegetaties opgehoogd moeten worden. Daarenboven zal de aanzienlijke geluidshinder een hoogst onwenselijke verstoring van de rust in de vallei zijn, die o.m. de broedvogelpopulatie zou kunnen schaden.

Beschermingsmaatregelen.

Momenteel wordt door de Rijksdienst voor Monumenten- en Landschapszorg een klasseringsvoorstel uitgewerkt. Tevens zal worden getracht aanvullende beschermingsmaatregelen te bekomen onder de vorm van beperkingen in de landbouwbedrijfsvoering tegen vergoeding.

Marc Pallemarts
Peter Benoitstraat 32
2000 Antwerpen

Handel in Bedreigde diersoorten

Door het W.W.F.-Belgium werd op een persconferentie te Brussel op 20 oktober 1980 de handel in bedreigde diersoorten aan de kaak gesteld. Volgens hun mededeling fungeert België als draaischijf van deze handel. Vanuit ons land worden illegaal tientallen diersoorten in onze buurlanden gesmokkeld. Vaak worden hiervoor enorme bedragen neergeteld.

Door het W.W.F. wordt dan ook zeer sterk aangedrongen bij de regering om de "Conventie van Washington" die de handel in bedreigde plant- en diersoorten (internationaal) of hun producten of derivaten verbiedt, te ratifiëren. Op deze manier en door een sterke controle, kan deze handel ingedijkt worden.

Mensen die meer over deze conventie willen vernemen, kunnen rechtstreeks contact opnemen met het W.W.F.-Belgium, Waterlooosteenweg 937 bus 5, 1180 Brussel, 02/375 34 98.

